

tehet – írja bevezetőjében a szövegek gyűjtője és közreadója. – Először *megátkozza* azt, akitől a rossz, a baj fejére származott. [...] Az átok hagyományosan mindig »*A jó Isten engedje meg, hogy...*« formulával kezdődik, ami arra utal, az átkozódó felsőbb igazságtételt kér, nem pusztán rontani, ölni akar szavaival. Mindez még nyilvánvalóbbá válik, ha az átok nem fogan meg, s a sértett ember igazságának elnyeréséért *bőjtölni kezd* vagy az ortodox *papokhoz fordul*.”

Lássunk egy példát: „Azt a kilenc keddet megtartja, kibőtöli. Még a macskát es megbőtölteti. Az sem eszik, s a marhák sem, mikor kibőtöli, mikor kitött az a bizonyos üdő. [...] S ha nem vagy hibás, kide-riül. Itt van, ne, fejel a nagybátyám. S ő hazajött, hát az még a Csau idejibe’ vót, itt a kommunista világ-ba’, biz akkor kapott vót vagy nyóc-van ezer lejt. Nyócvan ezer lejt, az nagy pénz vót, kérem szépen. S bément, itt van alul egy magán bódé, s oda bémentek a fiatalok, ott beszélgettek, ott micsináltak, még letette ott, egy ilyen dzsekinek a zsebibe’ vót a pénz, s ott még ejsze táncra kerűtek, miféle, s mikor hazament, hát pénze nincs. Nincs, nincs. Elveszett. S osztá’ mind csak így ment a papokhoz, s fizettek, bőjtöltek, imádkoztak, s nem tudom, mennyi időre megkapták a pénzt, a kapu alatt bé vót szurva. Megvót az egész.”

Ha olvasom vagy hallgatom (a keménytáblás, tekintélyes kötet CD-

melléklettel jelent meg) Takács György gyűjteményét, azt gondolom, *tényleg* megvan: más és szokatlan, de a maga módján: egész.

PRÁGAI TAMÁS

(*Magyar Napló* – FOKUSZ Egyesület, 2004, 660 oldal, 4900 Ft)

Az afrikai gyógyítás művészete

Az utóbbi időben már-már hozzászoktunk ahhoz, hogy sorra nyílnak az izgalmas, egyedi anyagot bemutató időszak kiállítások Budapest múzeumaiban. Ezek közül is kiemelkedik a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum kiállítása, amely az afrikai gyógyítás művészetének kincseit tárja a látogatók elé. Létrehozásában Magyarországon közreműködött a Néprajzi Múzeum, valamint a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága is. Nem véletlenül hangsúlyoztam külön a magyarországi rendezőket, hiszen a kiállítás másik érdekessége az, hogy a budapestivel egy időben hasonló címmel nyílt tárlat Párizsban és Brüsszelben is. A három együttműködő, nemzetközi hírnű múzeum nem vándorkiállítást szeretett volna rendezni; arra törekedtek, hogy a három főváros közönsége egyszerre, a saját városában csodálhassa meg a műtárgyakat.

A kiállítás több szemszögből, konkrét tárgyak segítségével mutatja be az Afrikában a nyugati orvoslás mellett még ma is működő hagyományos orvoslást, a maga jellegzetes intézményrendszerével, szereplőivel és gyógy módjaival. Az afrikai kontinens lakóinak hagyománytisztelete, valamint a nyugati betegségfelfogástól eltérő szemléletük tette lehetővé az ősi gyógy módok ilyen mértékű fennmaradását, tudhatjuk meg a látogatók számára készített tájékoztató füzetből.

A kiállítás a hagyományos afrikai orvoslás eszköztárának bemutatására koncentrált, de a tárlókban számos olyan tárgyat is találhatunk, amelyek az afrikaiak gazdag rituális tárgyi kultúrájáról, hiedelemvilágáról árulkodnak. Olyan tárgyakról van szó, amelyek a természetfeletti világ segítségével hívására vagy éppen távoltartására szolgálnak. A feliratokból az is kiderül, hogy ezek a tárgyak a mai napig központi szerepet játszanak bizonyos afrikai népek életében. Speciális gyógyítókhoz fordulnak, ha bizonyosak abban, hogy a betegség kialakulása természetfeletti erők beavatkozásának tudható be.

A kiállításnak a múzeum tanácsstereme adott helyet. Mivel a tér kicsi, a kiállítás rendezői arra törekedtek, hogy tükrök és egy a bejáratnál szemben elhelyezett kivetítő

segítségével nagyobb térélményt biztosítsanak a látogatóknak. A vitrineket borító nád és az aláfestő zene igazi afrikai élményt teremt Semmelweis Ignác egykori szülőházának falai között. A kivetítőn folyamatosan futó filmek a kiállításon látható tárgyakat mutatják be alkalmazás közben. A betegségűző szertartások, rítusok mind-mind arról tanúsítanak, hogy nem csupán a gyógyí-

tásra használt tárgyak plasztikussága nyújt művészi élményt a szemlélőnek, hanem a gyógyítás folyamata is. Az eltorzult maszkok, görcsbe rándult szobrok hatásosan mutatják be a leküzdendő betegség jellegzetes szimptomáit.

Igen sok az anya–gyermek ábrázolás, aminek négy különböző módját tekinthetjük meg a kiállításon. Ezek közül kettő az európai szem számára is klasszikus beállítás: anya, ölében kisgyermekkel, illetve a gyermekét szoptató nő figurája. A másik két ábrázolásmód inkább köthető az afrikai kontinenshez: anya gyermekkel a hátán, illetve gyermekét csípőjén tartva.

A kiállítás legizgalmasabb darabja az a női torzót – a termékeny női test minden tulajdonságával – ábrázoló ún. test-maszk, amit rituális szertartások során férfiak viseltek a hozzá tartozó arc-maszkkal, illetve öltözettel együtt.

A termékenységi szobrokat tároló vitrinek fölött kiállított fotósorozat, amely 1975-ben és 1995-ben készült az afrikai dzsungelben, megdöbbentő őszinteséggel és természetességgel tárja elénk a vajúdás, a szülés folyamatát, valamint a megszületett gyermek ellátását.

A tárgyak sokszínűsége, de különösen az amulettek arról tanúskodnak, hogy az afrikai kultúrák és azok vallásainak sokfélesége a gyógyításra is hatott. Az arabok lakta területeken a bajok ellen a testen viselendő Ko-

rán-darab szolgált, de láthatunk a kiállításon néhány gyönyörűen megmunkált keresztet és apró, nyakba akasztható mágikus pergamentekerceteket is. Hosszan sorolhatnám még, mennyi kincset rejt a múzeum Apród utcai épülete, de legyen ez inkább meglepetés a majdani látogatók számára.

SZÖLLŐSI ADRIENNE

(Semmelweis Orvostörténeti Múzeum,
Budapest, Apród utca 1. A kiállítás
szeptember 30-ig látható)

Művészet

AKNAY JÁNOS:

Angyalos könyv

Tizenegy művészettörténész és az esztétika kérdéseiben jártas szakember igazítja el a műélvezőt Aknay János festészeti albumában, melynek témája a művész munkásságának központi motívuma, tudniillik az angyal. Többen is megemlítik – többek között Szemadám György, Vámosi Katalin és Szokolczay Lajos – annak a tragikus élménynek a döntő jelentőségét, amikor is a hetvenes évek elején betegségben meghal a szerző gyereklánya. Ezt követően jut főszerephez az angyal Aknay piktúrájában, melynek jelenlétét a később-

biekben különös módon erősíti a szentendrei környezet a maga specifikus vallástörténeti emlékeivel, illetve azoknak az alkotóknak az opusai-val, akik rendkívüli módon kötődtek ehhez a szellemi aurához, úgymint Vajda Lajos, Korniss Dezső és Barcsay Jenő.

L. Menyhért László a Vajda Lajos, Barcsay Jenő, Bálint Endre és Deim Pál által elhintett szentendrei hagyományok *par excellence* örökösének és kiteljesítőjének nevezi Aknayt, aki összeköti a fenti alkotók szürrealista és konstruktivista törekvéseit.

Kötetnyitó írásában Novotny Tihamér „egy folyamatosan épülő mennyei városként” határozza meg Aknay bő három évtizedet átölelő